

РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ПОЛТАВЩИНИ

О. В. Александрова, ДІД-12і

О. В. Дроздова, к.і.н., доцент – науковий керівник

Актуальність дослідження обраної теми полягає в тому, що в розвитку Полтавщини не останнє місце відігравали товарно-грошові відносини, які з кожним роком дедалі активніше руйнували натуральне господарство, сприяли розквіту ремесел, промислового й сільськогосподарського виробництва. Безпосередньо розвиток торгівлі на Полтавщині пов'язаний з виникненням ярмарок, а також з розвитком торговельної документації.

Метою даної роботи є аналіз тогочасних документів і стан торгівлі.

Предметом дослідження є розвиток торгівлі на Полтавщині та її документування.

Безпосередньо об'єктом дослідження наукової роботи є документи.

У першому розділі наукової роботи, було досліджено стан торгівлі на Полтавщині починаючи з другої половини XVII – початку XIX ст. В цей період Полтава була одним з центрів торгівлі. Великого значення в житті місцевого населення цього часу відігравали ярмарки.

Тому осередком дослідження даної роботи, став саме період торгівлі за часів ярмаркування. В середньому за рік на Полтавщині відбувалося близько 400 ярмарків.

Торгівельні відносини, за ярмаркування, між продавцем і покупцем регулювалися неписаними, на той час, торговими правилами.

Загалом, процес торгівлі на ярмарках увінчувався укладанням угод про гуртову купівлю-продаж ремісничих, промислових та сільськогосподарських продуктів, а також про купівлю-продаж землі та оренду маєтків. Але це більше стосувалося ярмарків у Львові та Києві, які так і називалися – «контрактові». Так само на них укладалися грошові операції.

Слід відзначити, що переважаючими формами зовнішньоекономічних зв'язків Полтавщини була зовнішня торгівля товарами і послугами.

Оскільки дане дослідження стосувалося безпосередньо торгівлі ярмарок, то було проаналізовано й походження терміну «ярмарок», яке походить від німецького слова «Jahrmarkt», що буквально означає «щорічний ринок». Тлумачні словники ярмарку визначають його як «торг, що влаштовувався регулярно, в певну пору року і в певному місці для купівлі-продажу товарів».

Ярмарок був однією з найбільш масштабних ранніх форм торгівлі на Полтавщині. Загалом, ярмарки в Україні почали діяти ще з XVI ст. Як правило, початок ярмарку приурочувався до релігійного свята, від якого і одержував назву. Такі ярмарки тривали від одного дня до двох тижнів [1, с. 3].

Також було з'ясовано, що кінець XVIII – перша половина XIX ст., характеризувалася зростанням збуту сільськогосподарської та промислової продукції, яке також позитивно відобразилося на розвитку торгівлі.

В цей період, з Полтавщини вивозилося: прядиво, коноплі (в Санкт-Петербург і Ригу), смоляні линви (в Ригу, Херсон), лляне полотно (Херсон), солонина (Санкт-Петербург, Кенігсберг), конопляна олія (Кенігсберг), а також жовтий віск, свічки, олія, шкіра, щетина, льон, дьоготь, вапно, залізо, скло та багато іншого.

Другий розділ наукової роботи був присвячений історії переведення Іллінського ярмарку до Полтави та документуванню цього періоду. Оскільки Іллінський ярмарок спочатку було засновано у місті Ромни.

Офіційно 6 липня 1850 року його було переведено, за рішенням комітету міністрів до Полтави. Безпосередньо діяльність Іллінського ярмарку була пов'язана із розвитком торгівлі та торговельної документації [2, с. 43].

Дослідження показали, що в місті проводилася колосальна робота. З кожним роком ярмарок розвивався, розбудовувався ставав все кращим і кращим.

Як було з'ясовано, правитель з губернії Кокоскін – Полтавської, Чернігівської, Харківської – повідомляв, що ярмарок пройшов при багато чисельному напливі іногороднього й місцевого купецтва, дворянства південного краю і кількох тисяч народу, в основному з північних і південно-західних губерній. Повідомляв Кокоскін царю і про те, що від ярмарку в казну міста надійшло понад 52 тисячі карбованців. Окрім того, мешканці Полтави отримували значні прибутки від здавання для приїжджих своїх помешкань під житло, крамниці. Лише за приблизними підрахунками мешканці Полтавської губернії заробили за обслуговування проїжджих понад 70 тисяч карбованців сріблом.

Іллінський ярмарок у Полтаві проіснував до 70-х років. З побудовою Харково-Миколаївської залізниці, яка оминула Полтаву, він швидко занепав. Цьому сприяло і заснування в Харкові нового Казанського ярмарку. Близькість традиційних торгових центрів, таких як Харків та Кременчук, були теж не на користь Полтаві.

Також було проаналізовано розвиток торговельної документації цього періоду.

Можна зазначити, що документи часу ярмаркування не мали конкретного формуляр-зразка, тому склалися і оформлювалися вони у довільній формі.

Зазвичай, по закінченню ярмарки складали документи, які були специфічні саме для цього періоду, наприклад: «Обороти Ильинской ярмарки», «Учасники Ильинской ярмарки», «Пригон скота на Ильинскую ярмарку» тощо [3]. Такі документи найчастіше відображалися у переписах. Завдяки

переписам до нас дійшло багато статистичних матеріалів та відомостей тих часів.

Отже, опрацювавши і дослідивши обрану тему було зроблено ряд висновків та узагальнень.

Друга половина XVII – початок XIX ст. позначилася інтенсивним розвитком торгівлі. Великого значення в житті місцевого населення в цей період отримують ярмарки.

Найбільшого значення для міста Полтави в розвитку торгівлі набув Іллінський ярмарок. Він, безперечно, відіграв величезну роль у розвитку торгівлі.

Дане дослідження має практичне значення. Оскільки результати дослідження можуть бути використані під час вивчення історії рідного краю – Полтавщини, також матеріали дослідження можуть бути використані на заняттях із документознавства, краєзнавства, під час вивчення чи ознайомлення з розвитком торгівельної документації рідного краю, яка безпосередньо пов'язана з ярмарками.

Дослідження особливостей торгівельних документів показали, що на початкових етапах розвитку торгівлі, тобто за часів створення ярмарок, не існувало спеціальних формуляр-зразків для цієї групи документів (торгівельних), тому їх складали у довільній формі. Для торгівельної документації ярмарок, складали документи, які були специфічні саме для цього періоду.

Список використаних джерел

1. Наливайко І. Сто п'ятдесят років тому гудів Іллінський ярмарок у м. Полтаві / І. Наливайко // Вечірня Полтава. – 2002. – С. 3.
2. Орлик В. Полтавская Ильинская ярмарка / В. Орлик. – м. Полтава. 1925. – 51 с.
3. Статистика о движении торговли на Ильинской ярмарке в Полтаве 1852 г. / Полтавские губернские ведомости. – Полтава, 1852. – № 45. – С. 356–358.